

ՀԱՅԿԱՅԻՆ ԱՐԽԱՆԱԳԱՆՆԵՐ ԳԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ՔԱՆՈՒՄԱՐՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Ամեն տեղի համար ուր այս րազդի մուտքը արգելուած չէ, ամբողջ 12րդ շրջանի (96 օգոստ.—97 մայիս) բաժնորդագրինն է 20 ֆր. կանխիկ:

Նամակ և ծրար պէտք է զրկել հետեւեալ հասցեով. M. PORTOUKALIAN, Rédacteur du journal Arménia. MARSEILLE (France).

ԺԻՍՏՐԻ ԹԻԻ 58

1897 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 20

1897 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 8 (2.Տ.)

ԵԱԲԱՐ

Կը հրատարակուի Է. և Երթ. օրեր

ԳԱՅՄԱՆՆԵՐ

Յոթագրութիւնը, եթէ հարկ համարի, համառօտելոյ և կամ աստուծոյ կը հրատարակէ իրեն զրկուած գրութիւնները:

Գանուցումներ կընդունուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով:

Les annonces, en français et en arménien, sont reçues aux bureaux de la Rédaction (Allées de Meilhan, 44.)

ՔՈՎԱՆԻԱՎՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսաի «Դեղին տետրակ»ը. — Կրեւտի գործերը Ֆրանսաի երեսփոխանական ժողովին մէջ. — Նամակ Պարսկաստանէն (Մարաղա). — Արմէնիայի պատասխաններ. — Ֆրանսաի ուսանական ցանկացուքեան օգուտները Ֆրանսաի համար. — Կրեւտական գործեր. — Թիւրքիական լուրեր. — Արտասահմանի լուրեր. — Գանուցումներ:

ՖՐԱՆՍԱԻ «ԴԵՂԻՆ ՏԵՏՐԱԿ»Ը

Ֆրանսաի արտաքին գործերի նախարար Տ. Հանթօն Երեւանի երեւոյ խորհրդարանի անդամներին բաշխեց «Դեղին տետրակ»ը որ կը պարունակէ հայկական գործերին և թերթական բարենորոգումներին վերաբերեալ վաւերագիրները որոնք ֆրանսական կառավարութեան ու իր ներկայացուցիչներին, ինչպէս նաև մեծ պետութիւններին և թիւրքիայի հետ փոխանակուած են:

Մենք ատոնց մէջէն նշանակութեան արժանի մէկ քանի վաւերագիրներ թարգմանութեամբ կը ծանօթացունենք Արմէնիայի ընթերցողներին: Առ այժմ հարեւանցի նայուածք մը միայն ձգելով կանցնինք այդ գործի վրայէն:

«Դեղին տետրակ»ի մէջ գտնուած ամենէն հին վաւերագիրը 1893 ապրիլ 1 թուական կը կրէ. իսկ ամենէն նորը 1897 փետրուար 10, Ռեբմի 4 տարիի ժամանակամիջոցին մէջ եղած դէպքերին կը վերաբերի: Անոր մէջ խօսուած է Սասունի դէպքերին, քըննիչ յանձնաժողովի տեղեկագրին, բարենորոգումների ծրագրին, Սուլթանի ցոյց տուած դժկամակութիւններին, 1895 սեպտեմբեր 30-ի Բ. Գրանտի անկախութեան ցոյցին, գաւառներին մէջ եղած կոտորածներին, մասնաւորապէս Տիգրանակերտի, վանի, Ակնի և այլնի մէջ եղածներին, Չէյթուհի ապստամբութեան, Հ. Սալվաթօրի սպանման, Օսմանեան դրամատան գրաւման, և այդ առթով Կ.պոլսի մէջ եղած կոտորածին, մեծ տէրութիւններին մէջ կատարուած բանակցութիւններին և գոյացած համաձայնութեան, ֆրանսական և ուսական դեսպաններին Սուլթանի հետ ունեցած տեսակցութեան, հայ բանտարկուածներին արձակման և Ամեն. Օր:

մանեան ընտրութեան, Կ.պոլսի վերջին դեսպանաժողովի գումարման և թիւրքիայի համար բարենորոգումների մի ծրագիր պատրաստելուն (այդ ծրագիրը վերջացած լինելով փետր. 9-ին ստորագրուած լինելը հեռագրած է Տ. Գրանտին հետեւեալ օրը), բարենորոգումների խնդրին ներկայացուցած ֆրանսական, ուսական, անգլիական և այլ կառավարութիւնների ունեցած տեսութիւններին վրայ և այլն:

Բարենորոգումների նոր ծրագրին համար Տ. Հանթօնին և Ռուսիայի արտաքին գործերի նոր նախարար Կոմս Մուրավիէֆին փարիզի մէջ օսմանեան դեսպան Միւնիւր պէյին արած ազդարարութեան նկատմամբ, Տ. Հանթօնին հետեւեալը գրած է յունուար 29-ին Տ. Գրանտին:

«Ռուսիայի արտաքին գործերի նախարարը փարիզ գտնուած միջոցին, կոմս Մուրավիէֆին ու ես մէջբերեալ կարգադրեցինք որ մի մասնաւոր տեսակցութիւն ունենանք Միւնիւր պէյին հետ: Ազգու կերպով պնդեցինք իրեն որ սուլթանին հասկցունէ թէ Ֆրանսա և Ռուսիա վճռապէս որոշած են տէրութիւնների ներդաշնակութիւնը պահպանել, ձեր պատրաստած բարենորոգումների ծրագրի ընդհանրեղ տարու համար:

«Երկու նախարարներն ալ պընդեցին մասնաւորապէս այն ծանր պատահանատուութիւններին վրայ որոնց պիտի ենթարկուի օսմանեան կառավարութիւնը եթէ նոր անկարգութիւններ և նոր կոտորածներ յառաջ բերուին գաւառներին և մասնաւորապէս ալ Կ.պոլսի մէջ:

«Եթէ բարենորոգումները չընդունուին կամ եթէ հանրային անդորրութիւնը վրդովուի, պետութիւնները պիտի պարտաւորուին դիմել ճնշման միջոցների որոնցմէ հետեւեալն ալ նախապատու պիտի համարէին:

Բարենորոգումների ծրագրին պատրաստութեանը համար Կ.պոլսի դեսպանաժողովի աշխատանքին հետ «Դեղին Տետրակ»ն ալ վերջացած լինելով փետր. 10-ին, կրէտէի նոր դէպքերին վրայ ոչինչ գրուած չկայ անոր մէջ:

ԿՐԷՏԷԻ ԳՈՐԾԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱԻ ԵՐԵՄՓՈՒԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Ֆրանսաի Երեսփոխանական ժողովի երկուշաբթի օրի նստին մէջ Տիւրքիայի Ժօրէս և Լը Հէրիսէ ուղեցին հարցնել կառավարութեան թէ ի՞նչ մտադրութիւններ ունի Կրէտէի դէպքերին նկատմամբ:

Ատենապետ Տ. Պրիսոն հարցուց կառավարութեան թէ ո՞ր օր կուզէ որ վիճաբանութիւն լինի այդ հարցման վրայ:

Տ. ՀԱՆԹՈՆ (Սրտաքին գործերի նախարար). — Երեսփոխանական ժողովը կը հասկնայ որ ներկայ վիճակին մէջ կառավարութիւնը չկրնար անմիջական վիճաբանութիւն ընդունիլ այդ խնդրի վրայ. ուստի կառավարկենք որ այդ վիճաբանութիւն յետագուրի Քօչէնի հարցման վիճաբանութեանը թուականին: (Շա՛տ շատ կեղարեւնէ):

Տ. ԺՕՐԷՍ կը պնդէ որ անմիջապէս վիճաբանութիւն բացուի: Պէտք չէ որ, կըսէ, Ֆրանսա պարտաւորութեան տակ մտնէ առանց երկրին ներկայացուցիչների գիտութեանը: Կառավարութիւնը չկրնար երկար ժամանակ ծածկուիլ. ժամանակն եկած է խօսելու: (Ծափահարութիւններ ծափահարողով):

Տ. ՄԷԼԻՆ (Նախարարապետ). — Կառավարութեան պարտաւորութիւնն է ոչինչ չստել այս բոլորին: (Շա՛տ շատ կեղարեւնէ): Քրիստիաններն ալ իր հեղինակութիւնը վտանգի կենթարկենք Եւրոպայի մէջ: (Ծափահարութիւններ): Կառավարութիւնը կրնայ միայն ընդհանուր տեղեկութիւններ տալ. եթէ մանրամասնութիւնների մէջ մտնելու լինի, այդ չկրնար ընել առանց անպատեհութիւնների: (Նոր ծափահարութիւններ): Աղմուկ ծայրագոյն ձախակողմէն):

Տ. ՄԷԼԻՆ կը խնդրէ Երեսփոխանական ժողովէն որ կառավարութեան տրուի այն հաւաստիքն ու վստահութիւնը որին պէտք ունի, մանաւանդ այս ժամին. և ատոր համար պէտք է մերժէ անմիջական վիճաբանութիւնը, Տ. Ժօրէսի հարցումը միացունելով Տիւրքիայի Քօչէնի և Տըլաֆօսի հար:

ցումներին: (Նոր ծափահարութիւններ. մի քանի րոպէներ ձախակողմէն):

Կառավարութեան առաջարկն ընդունուեցաւ 170-ի դէմ 382 քուէով: Երկուշաբթի օր պիտի բացուի վիճաբանութիւնը Արեւելեան խնդրների վրայ:

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

Մարաղա, դեկտ. 29 (10 յնր.) 96

Մարաղան գտնվում է մոտաւորապէս Ուրմիոյ լճի հիւսիսարեւմտեան կողմը, Սոֆի գետի վրայ մի հովտում: Հարուստ է այգիատաններով և ծառատաններով ուր գտնուան տեսակ պտուղներ ինչպէս իւրաքանչիւր տարի միջին թուով 250 հազար հազ չոր չամիչ (սեպագա) է արտահանվում գէպի Ռուսաստան, բացի մըրդեղէններից որոնք են ծիրան, նուշ, սալոր և այլն:

Մարաղայի բնակիչները 25 հազարից աւելի կան թէպէտ Հայաստանի աշխարհագրութիւնում 44 հազար է դրւած: Ժողովրդի գլխաւոր զբաղումներն են երկրագործութիւն, այգեգործութիւն, անասնապահութիւն. մի փոքր մասն ալ անասնափութիւն (արհեստաւորութիւն):

Այդքան րակիչ ունեցող քաղաքի մէջ 200 տուն միայն Հայ կայ տեղացի. կան և 32 սենեակ Դաւրէժցի Հայեր որոնք զբաղուած են սապղի, նշի առեւարով: Բուն Մարաղացի Հայերի գլխաւոր արհեստն է հիւսնութիւն, հրացանագործութիւն և քարաշէնութիւն: Բոլորն էլ միջին գասակարգին պատկանող մարդիկ են. ո՛չ իրենցից բարձրին կը նախանձին և ոչ էլ իրենցից ստորին կարգաւոր հեն: Ունին ազգային երկու հիմնարկութիւններ, եկեղեցի և ուսումնարան: Եկեղեցու փողի գումարը հասնում է 1200 թումանի. ունի հասոյթի ուրիշ աղբիւրներ ալ որոնցով կառավարվում է ուսումնարանը աշխատութեամբ մի ուսուցչի որին 100 թուման ուճիկ է տրվում:

Երկու տարի առաջ հողաբարձուները ձեռք ձեռքի տուած կաշխատէին ժողովրդի զարգացման ու յառաջդիմութեանը. բայց այս երկու տարի է որ գառնազգեստ գայեր,

Հնչակեան անունով անկոչ հիւրեր, այստեղ ալ եկած բոլոր դրած, իրենց պոռոտախօսութիւններով ժողովրդին մէջ ազդուէր և հայր Հային դէմ թշնամացուցած և յառաջդիմութեան նորածին ջանքերը ջլատած և յուսահատուցուցած են :

Ասոնց առաջին գործն եղած է, իբրեւ թէ իրենք իրանց գիտնական մարդիկ ցոյց տալու համար, ծաղրի առարկայ դարձնել Մարաղաի գաւառաբարձը : Բայց դրանով ապացուցանւում են թէ իրենք ծանօթ անգամ չեն հայերէն լեզուի պատմութեանը և դրա մէջ գաւառաբարձութեան կատարած գերին : Երբ ուսում առած մարդիկ սկսած են հայերէն լեզուի գաղտնիքներին թափանցելու համար ուսումնասիրել գաւառաբարձութեանը, այս թեթեամիտներ որոնք իրանց գիտնական մարդիկ ուզում են ցոյց տալ, փոխանակ ուսումնասիրելու ծաղրի առարկայ միայն անում են մեր գաւառաբարձը :

Ինչպէս յայտնի է մեր ազգի պատմութեան ծանօթ եղողներին, հայ ազգութիւնը կազմուած է լեռներով և սարերով իրարից բաժան գտնուող ժողովուրդներից որոնք իրար հետ միասնալով, հայ ազգութեան հօր կապը կազմած են : Այդ ժողովուրդներ իրենց տեղին և կլիմային տարբերութեան համեմատ զանազան հնչումներ և բարբառներ ունեցած են որոնք ազգային միութեան մէջ փոփոխութիւններ կրած, բայց իրենց նախնական ձևեր կամ անոնց հետքեր պահպանած են որով գաւառաբարձութեան էլ աւելի կամ պակաս փոփոխութիւններով մինչև մեզի հասած են : Լեզուի ընդհանուր միութիւնը գրաբարին վրայ կայացած է : Իսկ ժողովրդի խօսուն լեզուն, գաւառաբարձութեանը, ինչպէս արդէն գրեցի, իրենց գոյութիւն շարունակած են հետզհետէ նորանոր բառերով ճոխանալով որոնք մեր աշխարհաբար լեզուի զարգացման համար էլ կարող են նիւթեր մատակարարել : Ի՞նչ պատճառ կայ ուրեմն դրա համար ծաղրի առարկայ չինել ժողովրդին և վշտացունել նրան : Միթէ՞ Հնդկաստանի, Սպանիայի, ֆայտակարանի, վասպուրականի և Կ.պոլսի Հայերը Հայ չեն որովհետև իրենց բարբառները զանազանվում են Ռուսահայերի բարբառից :

Դեռ յիշողներ կան այստեղ 72 տարի առաջուայ դուռն և պարսկական ահեղ պատերազմը. այն ժամանակ Մարաղան իր չրջակայքում ունէր 12 հայ գիւղեր, բացի քաղաքի Հայերից : Իւրաքանչիւր գիւղ բաղկացած էր լինում 200, 300 տուն զուտ Հայերից իրենց եկեղեցիով : Դրանց վրայ իբրեւ դատաւոր դրուած էր կառավարութիւնից Միլիթ Աղավերտի անունով մի Հայ որ ազատ ու ապահով կառավարում էր այդ գիւղերն առանց մէկ կոպէկ հարկ վճարելու իշխանութեան : Երբ պատերազմը սաստկանում է և յաղթութիւնը թեքվում է Ռուսաց կողմը, զօրքը հասնում է Մարաղա և սրան

տիրելուց յետոյ անցնում է Ղարա-վերան հայաբնակ գիւղն ու իր հօր բանակը դնում է Միանդուաբ (Միանդուաբ Պարսից բառ է և նշանակում է «երկու ջրի մէջտեղ»), Ճղաթու և Թաթուլու գիւղաքաղաքին դէմուդէմը : Ամիսների ընթացքում հաւաքում է այդ գիւղերի հայ ազգաբնակչութիւնները Միլիթին օգնութեամբ և յանձնում է մի քաջ հայ զօրապետի, Մաշկովիչ անունով, գաղթականների խումբ է կազմվում 3, 4000-ից աւելի Հայերից, Ռուսահայ յաստան անցնելու համար. անցնում են Երասխ գետը և իրենց բնակչութեան տեղեր որոշվում են Հին Նախիջևան և իր շրջակայ գիւղեր որ են Հաշիվար, Աղա, Օրդուբար և Խալիլի. իսկ մի մասն անցնում է Արարատեան կողմեր, Երեւան քաղաք, Աւան և Բարձրագիւղ գիւղերն ու այսպէս Մարաղայից գնացած գաղթականութիւնը հաստատվում է 72 տարի առաջ Ռուսահայաստանի վրայ : Այս տողերին գրողը անձամբ այցելել է այդ տեղեր իր համակցուններին. դրանք ի՞նչ իսկ այժմ խօսում են Մարաղաի բարբառով. երբէք փոփոխութիւն չէ եղած 72 տարուայ ընթացքում : Այդ գաղթականներից մի քանիներ զանազան դժուարութիւնների հանդիպելով անկայող են լինում գիւղական և վերադառնում են Պարսկաստան իրենց հայրենի Մարաղա քաղաքը. գիւղերում դրուածներն էլ գալիս հաւաքվում են որոնք կազմում են այսօրուայ 200 տուն Հայերը :

72 տարուց ի վեր մինչև այժմ Մարաղա Հայը ամեն տեսակ փոթորկալի նեղութիւնների, անջանքների գիւղացի են բարբարոս թուրքերի մէջ Պարսկաստանի ամենախորում, պահպանելով իրենց ազգային եկեղեցին ու լեզուն, նահապետական սովորութեանց հետ : Նոր նոր սկսել էին յառաջդիմական գործունէութիւն էլ ցոյց տալ անխնջ հոգաբարձուների աշխատանքով որոնց արդիւնքն է այժմեան ուսումնարանի շարունակութիւնը և եկեղեցւոյ 1200 թումանի գումարը. բայց արեւ տես որ այսօր էլ դրանց ազգեցութիւնը կոտորելու և եռանդը թուլացունելու աշխատում են ազգի գրպանից ապրիլ ցանկացող մի քանի դատարկապորտներ որոնք բաց ի ազգին այնպիսի վրանաններ տալուց, իրենց վարք ու բարքով էլ ամենքին զգուանք են պատճառում, բայց էլի չեն ամաչում, իշի կաշու նման պրկացել են երեսները :

Աւելորդ չեմ համարում ձեր ընթերցողների ներկայացնել այն անմարդավայել դէպքերից մի քանիսը որոնք պատահել են դեռ այս անցեալ ամիսներում :

Բողոքականաց մօտ ձրի կամ հաց փորի ապրող ուսուցիչը (1) հաւաքում

(1) Զարմանալի է որ բողոքականութեան քարոզիչներ, ինչպէս Ամերիկայի մէջ Նոյնպէս և ուրիշ տեղեր, հայ ազգայնութիւնը կործանելու ձգտող հնչակեանութեան ալ քարոզիչներ դառնալու

է իր նման դուռնարարներ (խաղամոլ), խորհրդակցելու համար ազգի ապագային վրայ (խեղճ ազգ որի ապագան դուռնարարների միջոցով պէտք է կարգադրուի) : Նոյն օր մինչև կէս գիշերը զբաղուած են լինում թղթախաղով և գինու բաժակները մինչև տակը ծծելով. և ահա անհամաձայնութիւն է պատահում իրենց մէջ թղթախաղին վրայ (միթէ՞ համաձայնութիւն ունին ուրիշ բանի վրայ. չարունակ կռիւ և պառակտումներ իրենց մէջ). դուրս է գալիս բողոքականաց ուսուցիչը դէպի կաշաի տունը. բայց նախ քան տունը հասնելը, գինու ազդեցութիւնը սաստիկ ներգործած լինելով, աւելի քան երկու ժամ մնում է ցլտի տակ անզգայ ու թմրած : Գիշերապահներին միջոցով լուր է հասնում կաշաին (1) որ ահա պարանօք հասնում ու տանում է տուն. իւրաքանչիւր գիշերապահին 4 5 զրան տալով ճանապարհում է ծածուկ և խիստ պատուիրում է որ ձայն չհանեն և մի գուցէ լուրը հասնի Մըստեր վիլզոնին որ երկուսին էլ պաշտօնանկ անի խեղճ արարածներ :

Մի ուրիշ դէպքում էլի հաւաքուած են լինում Պ. Աբրահամեանց ղստիկներ, աւելի խայտառակ կերպով թմրուկների ձայն ամբողջ փողոցը թնդացնում էր : Այդ միջոցին գիշերապահների գլխաւոր քաղխուտան գալիս է, դուրս վաւորում այդ գիշերային աղմկարարներին և իւրաքանչիւրից մի մի թուման տուգանք առնում :

Կարծում եմ թէ այսպիսի էլ բաւական է ծանօթացունելու համար թէ մեր ազգային այս նորեկ գործիչներ, կամ աւելի ճիշդը՝ ազգային ցեցեր, ի՞նչ վարքուբարքի, ի՞նչ կարգի և գաղափարի մարդիկ են եղել : Ցաւալի է որ տգէտ ու միամիտ ժողովրդին մէջ այսպիսիներ իրենց պոռոտախօսութիւններով կարողանում են ազդեցութիւն ձեռք բերել, եթէ ոչ չինելու, գոնէ քանդելու համար և ջլատում են ուրիշների ազգօգուտ աշխատութիւնները :

ՀՐԱՏ

ԱՄԲԵՆԻԱՅ ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ

Բրովիտէն. Ի. Ե. — Ձեր անունի շրկուած նամակը փոստէն մեզ վերադարձուած լինելով, պարտաւորուեցանք դադարեցունել թերթին Ձեզ շրկուելը :

Պոքրեշ. Մ. Ը. — Այդ նիւթի վրայ հրատարակուած է արդէն :

Արմէնիայի բախորդագրուելու համար պէտք է ուշադրութիւն դարձնել :

Կը փութան : Ուշադրութեան արժանի է այս կէտ և օտարամոլութեան գաղափարներով նախապաշարուած չեղող ազատ միտքերին խորհրդածութեան նիւթեր կրնայ մատակարարել...

ԽՄԲ. ԱՐՄ.

(1) Բողոքական Ասորիների երէց : ԽՄԲ.

ձուռնել պայմաններին և կանխիկ շըրկել բաժնորդագիրը :

Չակագիկ. Ս. Գ. Պ. — Այո : Ֆիլիպի. Գ. Բ. — 1 1/2 Քրանդը ստացանք. բայց «Էլիսեանի Երգաբան»ը սպառած է այժմ մեզ մօտ. ի՞նչ պէտք է ընել :

Վրաձա. Հ. Յ. — Ձեր ուղածները ունինք միայն «Հայաստանի թղթախաղներ»ը : Մեր միւս հրատարակութիւններ, ինչպէս նախկինում են ծանուցման մէջ, սպառուած են արդէն :

Նիշ Երոք. Հ. Յ. — Ձեր նամակներ շրկուած են վառնա Օր. Յրայ. զըրին :

ՖԻԼԻՍՈՒՌԻՍԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕԳՈՒՏՆԵՐԸ ՖԻԼԵՍՏԱԻ ՀԱՄԱՐ

Փարիզի «Ֆիլարո»ի փետր. 14ի թուին մէջ, մի նամակ հրատարակուած է Բէթէրպուրկէն գրուած և «Մի ուս գիւնադէտ» ստորագրութեամբ որի համար կրտէ խմբագրութիւնը թէ շատ բարձր գիրք ունեցող անձէ մը եկած է, բայց կը ցաւ որ չկրնար երեւան հանել անոր աւանդը :

Ռուս գիւնադէտը կը ջանայ ապացուցանել թէ, զանազան կողմերէ լսող կարծիքին հակառակ, Ֆրանսառուսական դաշնակցութեան ոչ միայն Ռուսիա օգտուած է մեծապէս, այլ և Ֆրանսա. և այդ նկատմամբ քաղաքական այնպիսի տեսութիւններ կան Ռուսիայի, Ֆրանսայի և Անգլիայի գործունէութեան վրայ որ ուշադրութեան արժանի են և միանգամայն գիւնադէտութեան գաղտնիքների ի՞նչ ինչ կէտերին թափանցել կուտան : Ահա մի քաղուած այդ յօդուածէ որ հեռագրով հաղորդուած էր օտար քաղաքների լրագիրներին ալ :

«Դաշնակցութիւնը, կրտսն քննադատները, գրէթէ միայն Ռուսիայի համար շահաբեր եղաւ որ ամենամեծ օգուտներ քաղեց անկէ, աշխարհի ամեն կողմ իր զօրութիւն և ազդեցութիւն աւելցունելու համար : Իր դրամական վիճակ փայլուն է՝ այսօր, Ֆրանսայի իրեն փոխ տուած վեց միլիարներին շնորհով. Ֆրանսայի Գիէլ և Չինաստան երթալու առաջնորդեց ուր ամբողջ շահը Ռուսիային միայն եղաւ. Արեւելեան խնդրին մէջ Ռուսիա ետական քաղաքականութեան մը կը հետեւի և շատ նշանակութիւն չտար Ֆրանսական շահերին : վերջապէս Եգիպտոսի խնդրին մէջ որ այնչափ կարեւոր է Ֆրանսայի համար, Ռուսիա անոր պարզապէս պատռնական աջակցութիւն մը միայն կուտայ : »

Ասոնք են դժգոհների ըսածները : Ահա պատասխանեմ իրենց :

* *

Նախ այս յիշեցունեմ որ Ռուսիա Ֆրանսայի դաշնակցից դառնալէ առաջ, արդէն 1875ին ազատեց Ֆրանսան Ալժիրի կողմէն լինելէ յարձակումէ մը : Պիւմարքի հերթումներին հակառակ, այս ըսածս վտերական բան մ'է : Տ. Կ. Կ. Ռ. իր այն ժամանակ ռուսական դեսպան էր Պէրլին մէջ, ներկայ գտնուած է իշխան Կօրչաքօֆի և Տ. Պիւմարքի միջեւ այս նկատմամբ եղած ամենասատիկ վիճաբանութեան մը և այդ դեսպանի վկայութիւնը, որ իր շիտակ խօսելուն համար ընդհանուր յարգանքը վայելած

դարարութիւն մ'ուղղելու յոյն կառավարութեան, պատճառելով թէ Ալեքսանդր իր արժանապատուութեան հակառակ կը համարի բանակցութիւններ շարունակել Յունաստանի հետ քանի որ իր առաջին ազգարարութեան այնպիսի խրոխտ կերպով պատասխանեցաւ :

— Մեծ պետութիւնների պօրքերը քննարկելու 16ին գրաւեցին նաեւ Րէթիմո և Հէրաքլիոն քաղաքները :

— Ինչպէս Գալիպոլի մի քանի քաղաքներին մէջ, նոյնպէս և Փարիզի մէջ հելլենասիրական ցոյցեր եղան ժողովրդի կողմէն :

— Աթէնքէն կը հեռագրեն փետր. 17ին թէ նոյն առաւօտ կրէտական մասնաժողովին եկած հեռագիրները կիմացունեն որ գնդապետ Վասոս կը շարունակէ իր գործողութիւնները կըղզիին տիրելու համար, ի բաց առեալ Քանեան, Հէրակլիոնը (Քանտիա) և Րէթիմոն. դիմագրութեան չհանդիպիր :

— Կրէտէին մի նոր կառավարիչ նշանակուել է Ֆոթիատէս անուն մի Յոյն : Իսմայիլ փաշան առժամանակեայ կառավարիչ նշանակուած էր Պէրոլիչ փաշային տեղը :

— Եւրկիոս թագաւորը երէկ առաւօտ հեռագրեր է Զարին թէ իր զօրքեր յետ կանչելէ աւելի կընտրէ իր զօրքերի գլուխն անցնելով կռուիլ թուրքերին դէմ և այնպէս մեռնիլ : Հեռագիրը կը պարունակէ նաեւ հետեւեալ խօսքեր. « Յունաստանի ապագան Աստուծոյ ձեռքն է : Եւրոպա մարդկային իրաւունքներին հակառակ մի դիրք բռնած է » :

ԹԻԻՐԵԻԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ափրիկեան Տրիպոլիէն փետր. 2/14ին հաղորդած են եւրոպական լրագիրներին թէ Տրիպոլի իշխանութիւնները պահապան զօրքերը հեռացուցած լինելով Մէզիւրաթի հրէական թաղէն, տեղացիները մտեր են Հրեայների սինակոկան որը սրբապղծ եւ կողոպտել են և օրէնքի մագաղաթներն ալ պատռել են :

— Թիւրքիայի հողագործական նախարարի եղբայրը Նէճիպ պէյ Մէհմէտ որ թունուզի մէջ « Էլ-Պասիւր » անուն մի լրագիր կը հրատարակէ, փետր. 14ին փարիզէն մեկնած է Կալոլիս երթալու համար : Կը կարծուի թէ իր այդ ճանապարհորդութեան նպատակն այս է որ Եգիպտոս երթալով իր լրագիրը Գահիւրէի մէջ պիտի հրատարակէ թիւրք կառավարութեան անկեղծութեամբ :

— Բ. Դուռը շատ աւելի հաճոյս կատար կերպով կուզէ վարուիլ այժմ Պուլկարներին հետ, իրենց եկեղեցական պահանջներին նկատմամբ :

— Թիւրքիա զօրքեր կը համախմբէ Մակեդոնիայի սահմանագլխին վրայ : Յոյն զօրքեր ճանաչ կենն գէպի Լարիսա, յուն թրքական սահմանագլուխը : Այդ զօրքերի հրամա, նախար նշանակուած է Եւրկիոս թա-

գաւորի որդին Նիքոլա իշխանը :

— Չորեքշաբթի, խորխայի Շէրիֆի արարողութեան օրը, անվտանգ անցաւ : Սուլթանը ծովի ճանապարհով Պէլլիքթաշէն թափափուի պալատը գնաց և վերադարձաւ :

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԼՈՒՐԵՐ

Բումանիայի պատերազմական նախարարը 3 միլիոն ֆրանքի մի վարկ խնդրեց Երեսփոխանական ժողովէն այլ և այլ պատրաստութիւնների համար :

— Բէթէրպուրկի « Նովոյէ Վրէմիա » լրագիրը կը նկատէ թէ Անգլիայի Եգիպտոսէն դուրս ելնելը ուրիշ կերպով կընար լինել բայց եթէ Ֆրանսիայ, Ռուսիայի և Ալմանիայի համաձայն գործակցութեամբ :

— Պարսիկ կառավարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առել է ժամտախտին դէմ, Աֆղանիստանի և Պէլլիստանի կողմէն իր սահմանագլուխներ փակելով և Մէշէտ ուխտագնացութիւնը արգելելով :

— Ժանտախտի տարածման դէմ միջոցներ խորհելու համար Վենետիկի մէջ գումարուած առողջապահական միջազգային համաժողովը իր նիստեր սկսաւ փետր. 16ին :

— Պէլլիստան կը հեռագրեն փետր. 17ին թէ Ալեքսանդր թագաւորը հրաման տուել է պատերազմական նախարար զօրավար Միսքովիչին որ սերպական բանակի պահեստի զօրքերը մարտ ամսին մէջ կանչուին ռազմափորձեր անելու 4 շաբաթի չափ : Սերպիա կուզէ որ պատրաստ գտնուի ոեւէ պատահականութեան դէմ Մակեդոնիայի մէջ :

ԲԱԺՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ «ԱՐՄԵՆԻԱ» ԺԲ ՇՐՋԱՆԻՆ (1896 ՕԳՈՍՏՈՍ — 97 ՄԱՅԻՍ)

Բաժնորդագրութեան պայմանները դրուած են թերթին ճակատը ԲԱԺՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ վերնագրով բաժնին մէջ :

« Արմէնիայի Օժանդակ » ներքին, իրենց ստացած թերթէ գառնորի բաժնորդագրինը վերոյիշեալ պայմաններին համեմատ է, ուրիշներին համար քանի թերթ որ ուզեն, կը զրկուի իրենց լրագրի ծրարին մէջ դրուելով, առանց ուրիշ հասցէ մը վրան դրուելու, և ամսական մէկ ֆրանք բաժնորդագրին հաշուելով :

« Արմէնիայի Օժանդակ » թերթին կանոնագիրը կը զրկուի ցանկացողներին :

Ատկէ վատ « Արմէնիայի Օժանդակ » կառութեան պարտականութիւնները կարողներին կը զրկուին Մ. ֆորթուգալեան հրատարակութիւնները այն զեղչուած գիներով որոնք նշանակուած են փակագծի մէջ :

ԾԱԽՈՒ ԳԻՐՔԵՐ

Արմէնիայի խմբագրատան մէջ ծախու կը գտնուին հետեւեալ գիրքերը որոնց առջեւ նշանակուած գիներին մէջ հաշուուած է նաեւ զրկելու փոստի ծախքը :

Վ. ՓԱՓԱՋԵԱՆՑ. Պատկերներ թիւրքախոսների կեանքից. Մոսկուա 1891. (կը պարունակէ հեղինակին գրած 11 վէպիկները) : 4 ֆրանք

Ծրարները ապահովագրուած (recommandé-registré) ստանալու զողները պէտք է որ ամեն մէկ ծրարի (մինչեւ 2 քիլո) համար 25 սանթիմ ապահովագրութեան ծախքը վճարեն :

ԼՈՒՍԻՆԵԱՆ ՍՐԲԱՋԱՆԻ ՊԱՏԿԵՐԸ

Տաճկական բռնութեան նահատակ եղող խորէն նարպէյ-Լուսինեան Սըրբազանի պատկերը ընտիր թղթի վըրայ տպուած կը ծախուի Արմէնիայի խմբագրատունը : Գինն է 65 սանթիմ, փոստի ծախքը խմբագրատունէն վճարուելով :

ՀՐԱՏԱՐԱՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

Մ. Փորթուգալեանի հրատարակած գիրքերին վրայ մասնաւոր զեղչ կը լինի Պարսկաստանի Հայերին համար որոնց կը զրկուի փակագծի մէջ նշանակուած գիներով :

Ա. ՀԱՅ ԴԻԻՏԱՋԱՆԻՆԻ ՄԸ (Մալաւա) :
Բ. ՀԱՅ ԳԻԻՂԱՑԻ
Գ. ՍԱՂՄՈՍ ԻՍՐԱԵԼԻ
Դ. ԱՋԱՏՈՒԹԻՒՆ ՊՈՒԼԱՐՈՑ ԵՒ ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ ՊՈՒԼԱՐ ՊԱՏԱՄԲԱՑՑԱՑ (Սպառած)

Ե. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԹԵՈՒԱԴՆԵՐԸ. — (Հայաստանցիների պանդխտութեան տխուր հետեւեալքների մէկ փոքրիկ պատկերը կը ներկայացունէ վիպական կերպով) : Գին (90 սանթիմ) 4 ֆրանք 20 սանթիմ

Զ. ԳԱՄԱՒԱՐ ՔԱԹՈՒՊԱ — ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՏԱՐԱՆ յետ այբուբենի աւարտելուն (Մեծ խառն հայ բանաստեղծի վերջերս գրած ազատաշունչ ընտիր ոտանաւորներէն 3ը՝ առանձին տետրակով հրատարակուած են) : 50 հատը 2 ֆր. և 50 սանթիմ, հատը (5 սանթիմ) 40 սանթիմ :
Է. ԼԻՆԶԻ ՕՐԵՆՔԸ ՏԱՃԿԱՀԱՅԱՍՏԱՆԻՄ. (Սպառած)

Ը. ԹԻՐԵԻԱԿԱՆ ՀԱՅԵՐՆ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ԴԱՑՆԵՐ (Թիւրքիայի Հայերին և իրենց զրաքի ազգերի վրայ վիճակագրական և ցեղաբանական ամփոփ և հետաքրքրաշարժ տեղեկութիւններ կը պարունակէ : Թիւրքահայաստանի մէջ բռնակող այլ և այլ ազգերէ բնակիչների թուին բաղդատական մէկ ցուցակն ալ կցուած է տետրակին վերջը) : Գին 50 սանթիմ (35 սանթիմ) :
Թ. «ԱՐՄԵՆԻԱ»Ի ՑՈՒՇԱՐԱՐ (Արմէնիայի տարեշրջանի թիւերը այժմ բոլորովին սպառած և միեւնոյն ժամանակ տետրի հետաքրքրութեան առարկայ

դարձած լինելով, այդ շրջանի մէջ Փորթուգալեանի գրած առաջնորդաշարը 124 երեսներէ կը բաղկանայ) (1 ֆրանք) : 1 ֆր. 40 սանթիմ

Ժ. ՎՐԷԺ (Պուլկարի մէջ թիւրքերի արած բարբարոսութիւններէն մի փոքրիկ պատկեր կը ներկայացունէ և ցոյց կուտայ թէ Պուլկարներն ինչպիսի միջոցներ դիմած են իրենց վրէժ լուծելու համար) : (15 սանթիմ) 20 սանթիմ :
ԺԱ. ԹՈՒՄԱՐ ԲՈՑԱՐԻՍ (Յունաստանի մէջ թիւրքերի արած բարբարոսութիւններէն մի փոքրիկ պատկեր կը ներկայացունէ և ցոյց կուտայ թէ Յոյներն ինչպիսի միջոցների դիմած են իրենց վրէժ լուծելու համար), (0,15 սանթիմ) 20 սանթիմ :

ԺԲ

ՀՐԱՏԱՐԱՊՈՒԹԻՒՆ Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

ՆՄՈՅՇՆԵՐ

Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

ԳՐԱԾ ՈՏԱՆԱԿՈՐՆԵՐԷՆ

Մ. Փորթուգալեանի գրած հայերեւոյս խոսքերն ոտանաւորներէ մի քանիսն ամփոփուած են այս տետրակի մէջ իբրեւ նմոյշներ զանազան քաղաքներէ մէջ և զանազան տպաւորութիւնների տակիւրերէն գրած ոտանաւորներն որոնք ժամանակին հրատարակուած չի լինելով կորսուած են այժմ : Այն քանի ոտանաւորներ որոնք իբրեւ նմոյշ ամփոփուած են այս տետրակի մէջ, ցիր և ցան կը գտնուին Կ. Պոլիս տեղապարուած ազգային երգարաններին մէջ՝ որոց վերստին տպագրութիւնն վաղուց արգէն արգիւնուած է, և Ասիա և Արմէնիա լրագիրներին մէջ : Նմոյշներէ մէջ փոքրիկ տեղեկութիւններ տըրուած են նաեւ թէ այդ ոտանաւորներ ինչ տպաւորութիւնների տակ ներշնչուելով գրուած են : Գին (10 սանթիմ) 15 սանթիմ :

ԻՄ ՀԱՅՐԱՍՊԱՆ ԸՆԿԵՐԸ

(Կ. ՊՈԼՍՈՑ ՀԱՅՈՑ ԿԵՆՏՔԷՆ ԱՒԵՆՈՒԱՅ ՄԻ ԻՐԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԳՐԵՑ ԱՊՂԱՊԻՊ

Այս հետաքրքրաշարժ գրուած կը ներկայացունէ ընտանեկան տխուր պատկերներէ մին ուր կը տեսնուի Թեանարայական մի հայր իւր ապակտնուած վարքաբարքով որչափ չարիքների պատճառ դարձած է և վերջի վերջոյ ինք ալ իւր որդու ձեռքով սպաննուած և անհետացած է աշխարհէ : Գին 1 ֆրանք, (75 սանթիմ)

ՑՆՕՐԷՆ—ԻՄԲԱԳԻՐ

Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

ՄԱՐՍԵԼ

Հայերէն տպարան Մ. Փորթուգալեանի
Le Gérant : François CARRIERE
Marseille. — Imprimerie et Papeterie du Midi
Allées de Meilhan, 44.